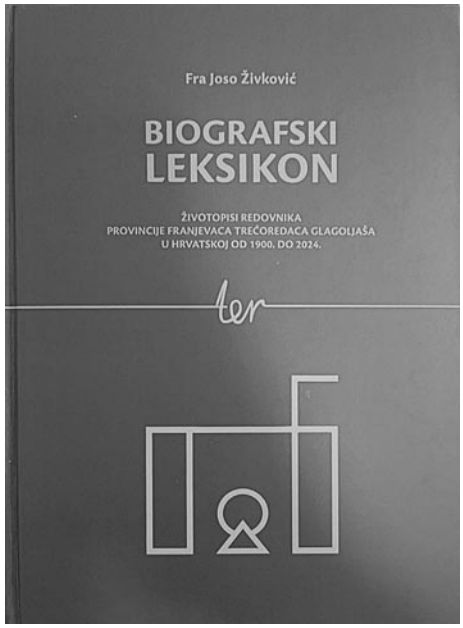

Fra Joso Živković, ***Biografski leksikon – životopisi redovnika Provincije franjevaca trećoredaca glagoljaša u Hrvatskoj od 1900. do 2024.***, Pazin – Krk: „Josip Turčinović" d. o. o., Provincijalat franjevaca trećoredaca glagoljaša, 2024.

U zajedničkoj nakladi „Josip Turčinović" d. o. o. iz Pazina i Provincijalata franjevaca trećoredaca glagoljaša u Zagrebu 2024. godine izišla je knjiga *Biografski leksikon – životopisi redovnika Provincije franjevaca trećoredaca glagoljaša u Hrvatskoj od 1900. do 2024.* autora fra Jose Živkovića. Ovo djelo izlazi kao deseta knjiga izdavačkoga niza *Novaja i vethaja* koji objavljuje knjige s tematikom povijesti i sadašnjosti franjevaca trećoredaca glagoljaša u Hrvatskoj.

Djelo obasiže četiristo četrdeset stranica tiskanog teksta koji je podijeljen u nekoliko cjelina. Na početku se nalazi *Prigodno slovo* koje je napisao tadašnji provincijal franjevaca trećoredaca glagoljaša (a sadašnji požeški biskup) fra Ivo Martinović. U cjelini *Proslov i napomena čitateljima* fra Joso Živković opisuje motive koji su ga potaknuli na pisanje ove opsežne knjige životopisâ te donosi neke praktične upute, napomene i pojašnjenja u vezi sa svojim djelom. Potom slijede tekstovi recenzija koje su proizašle iz pera fra Antuna Badurine, dr. sc. Tomislava Galovića i dr. sc. Franje Velčića. Nakon *Popisa redovnika prema godini smrti* i *Abecednoga popisa redovnika* slijedi središnji dio ove knjige, a to su sami životopisi. Na gotovo tristo stranica doneseni su životopisi sto trideset osmorice re-

dovnika franjevaca trećoredaca glagoljaša koji su preminuli između 1900. i 2024. godine. Životopisi su izrađeni relativno ujednačenom metodom. Za svakog redovnika u samome naslovu svakoga pojedinog životopisa doneseno je njegovo ime i prezime (ako se redovničko ime razlikuje od civilnoga, civilno je naznačeno u oblim zagradama), mjesto i datum rođenja i smrti te najvažnije službe koje je obavljao u Provinciji i Crkvi. Gotovo svi životopisi obogaćeni su i fotografijom dotičnog redovnika. U tekstu koji prosječno obuhvaća dvije do tri stranice opisan je životni put svakoga pojedinog fratra trećoredca, od njegova rođenja, preko razdoblja redovničke (i svećeničke) formacije pa do njegova djelovanja i rada te službi i zadaća koje su mu bile povjeravane. U *Biografskom leksikonu* mogu se pronaći osnovni podatci ne samo o pastoralnome djelovanju i apostolskome radu pojedinih fratara, nego i o njihovim znanstvenim dostignućima, djelovanju na kulturnome polju, njegovanju pisane riječi i slično. Na kraju teksta životopisa donesen je podatak o izvorima i literaturi iz koje je autor crpio podatke. Već i površnim pregledom jasno je uočljivo da je autor konzultirao arhivsko gradivo (uglavnom Arhiv Provincijalata franjevaca trećoredaca glagoljaša u Zagrebu, Arhiv Novicijata Provincije franjevaca trećoredaca glagoljaša, Arhiv samostana sv. Franje Asiškoga u Krku i sl.), *Vjesnik franjevaca trećoredaca* i drugu literaturu koja se bavi ovom tematikom. U ovome dijelu se nalaze i kratki životopisi četvorice sjemeništaraca (srednjoškolskih redovničkih kandidata) koji su poginuli 1995. godine u Matićima u bosanskoj Posavini, a pod naslovom *Dodatak* možemo pronaći i životopise Dragutina Antuna Parčića i Kazimira Tetkića koji u trenutku smrti nisu bili članovi Provincije, ali su životom bili povezani s njom.

Autor na posljednjim stranicama knjige donosi vrlo bogate i iznimno vrijedne statističke podatke, kao i popise provincijala, redovnika koji su obnašali službe u Generalnoj kuriji Reda u Rimu, redovnika koji su bili nastavnici u različitim učilištima (od privatnih škola svih obrazovnih razina unutar Provincije do suvremenih sveučilišnih ustanova), popise novicijatskih generacija, učitelja novaka, redovnika koji su napustili zajednicu itd.

Ovo opširno i vrijedno djelo završava dvama prilozima. U prvome prilogu, autora fra Mirka Miškovića, donesen je kratki povijesni pregled

nastanka i razvoja franjevaca trećoredaca glagoljaša u Hrvatskoj, a u drugome, autora fra Antuna Badurine, ocrtani su temeljni obrisi duhovnosti ove redovničke zajednice.

Biografski leksikon– životopisi redovnika Provincije franjevaca trećoredaca glagoljaša u Hrvatskoj od 1900. do 2024. autora fra Jose Živkovića djelo je neizmjerne vrijednosti, i to na više razina. Ono je ponajprije, i to zacijelo treba posebno vrednovati, plod višegodišnjega truda i rada njegova autora, marljiva prikupljanja podataka iz mnogih vrela i njihova – ne baš uvijek jednostavna i laka – ustustavljivanja u smislen i integralan tekst. Djelo je to, nadalje, od neizmjerne vrijednosti za Provinciju franjevaca trećoredaca glagoljaša. Redovničku zajednicu, njezinu povijest, sadašnjost i budućnost, čine osobe koje se u njoj nalaze i koje joj, po svojoj osobnoj odluci, pripadaju. Ovaj leksikon tako predstavlja povijest franjevaca trećoredaca glagoljaša u 20. stoljeću prikazanu kroz osobne povijesti svakoga njezina člana u danom povijesnom trenutku. On je iznimno bogato vrelo iz kojega podatke mogu crpiti ne samo povjesničari i zainteresirani stručnjaci, nego i mlađe generacije redovnika trećoredaca. Prateći životne puteve pojedinih redovnika, lako se mogu iščitavati šire povijesne mijene koje su zahvatile Provinciju franjevaca trećoredaca glagoljaša tijekom 20. stoljeća. Možemo tako vrlo lako, već iz temeljnih podataka donesenih u naslovu svakoga pojedinoga životopisa, pratiti kako se Provincija od zajednice isključivo sastavljene od fratara iz sjevernodalmatinskoga i kvarnerskoga područja tijekom 20. stoljeća otvara prema cijelom hrvatskom nacionalnom prostoru postajući istinski „hrvatskom“ provincijom. Ulazak redovnika iz drugih području sa sobom donosi i nove poglede i djelovanja pa iz životopisâ možemo iščitati kako se u Provinciji malo-pomalo rađa vrlo opsežno pastoralno djelovanje, kako iz samostanskoga apostolata fratri prelaze i u pastoralno djelovanje na župama itd. Životni prostor Provincije koji je na početku 20. stoljeća vezan uz uski priobalni prostor od krčkih samostana do Herceg Novoga (ne zaboravljajući pritom iznimno važno djelovanje franjevaca trećoredaca glagoljaša u Sjedinjenim Američkim Državama) proširuje se dolaskom trećoredaca u kontinentalnu Hrvatsku, a potom i odlascima pojedinih redovnika u hrvatske katoličke misije u zapadnu Europu. Iščitavajući podatke o formaciji i školovanju, lako možemo za-

paziti kako se tijekom 20. stoljeća događaju vrlo velike promjene u kojima od privatnih provincijskih učilišta i škola (Krk, Školjić, Odra) redovnički kandidati prelaze u školske ustanove javnoga karaktera i sastavnice pojedinih sveučilišta. Događaj Drugoga vatikanskoga koncila (1962. – 1965.) označio je veliku prekretnicu u povijesti Provincije 20. stoljeća. Vidljivo je to iz naznaka u mnogim životopisima u kojima se iščitavaju nove i svježe ideje, djelovanja i projekti nadahnuti koncilskom obnovom Crkve. Jednako je tako, kao stvarnost tog vremena i novih okolnosti u kojima se mnogi nisu mogli snaći, vidljivo i iz popisa onih koji su upravo tada i(li) neposredno poslije odlučili napustiti redovničku zajednicu. Listajući ovaj leksikon zainteresirani će čitatelj zapaziti i ne tako neznatan broj redovnika koji su se bavili znanstvenim radom i književnom riječju nastavljajući tako onu drevnu obvezu hrvatskih glagoljaša koju jedan od autora glagoljskoga *Petrisova zbornika* opisuje znamenitim riječima: „Nam je biti meštrom i učiti i prosvjećati plku tmu (…).“ Leksikon će, nadalje, zacijelo biti zanimljiv i mnogim osobama izvan Provincije i izvan znanstvenih krugova koji se bave njezinom poviješću, ponajprije onima čiji su članovi uže ili šire rodbine bili redovnici trećoredci. Oni koji se bave lokalnom historiografijom mjesta u kojima su djelovali trećoredci (ili iz kojih neki redovnici potječu) zacijelo će imati puno razloga posegnuti za ovom knjigom, ali i svatko koga zanima suvremena nacionalna crkvena povijest, u kojoj su franjevci trećoredci dali svoj neizmjeran doprinos.

Svojim *Biografskim leksikonom* fra Joso Živković, nastavljajući rad fra Stjepana Ivančića i fra Petra Runje na istraživanju povijesti vlastite redovničke zajednice, nudi zainteresiranome čitatelju obilje zanimljivih i vrijednih podataka. Ovo djelo je tako još jedan veliki doprinos u nekoj budućoj izradi suvremenoga integralnoga povijesnoga pregleda franjevaca trećoredaca glagoljaša od njihovih početaka do današnjega vremena.

fra Mirko MIŠKOVIĆ